

Účasť občanov pri posudzovaní vplyvov na životné prostredie (EIA)

**Centrum pre podporu miestneho aktivizmu
apríl 2003**

**Táto publikácia vznikla vďaka finančnej podpore programu DFID,
Britského Ministerstva pre medzinárodný rozvoj.**

DFID Department for
International
Development

Centrum pre podporu miestneho aktivizmu

Ponická Huta 65, 97633 Poniky

tel./fax: 048 4193426

e-mail: cepa@changenet.sk

<http://www.cepa.sk>

"Měl jste právo vznést námitky nebo předložit protinávrhy v patřičné lhůtě."

"V patřičné lhůtě?" opíčil se Arthur. "V patřičné lhůtě? Dozvěděl jsem se o tom včera, když ke mě domů přišel nějaký řemeslník. Ptal jsem se ho, jestli přišel umýt okna, a on na to že ne, že přišel zbourat dům. To mi ovšem neřekl rovnou. Nejdřív otřel pár oken a vyinkasoval pět liber. Pak se s tím teprve vytasil."

"Ale pane Dente, ty plány byly přístupné na místním plánovacím úřadě tři čtvrtě roku."

"To jo, a jakmile jsem se to dozvěděl, hned jsem se taky na ně šel podívat, včera odpoledne to bylo. Zrovna jste se nenamáhali na ně upozorňovat, co? Jako třeba že byste to někomu řekli, nebo tak něco na ten způsob."

"Ale ty plány byly vyvěšeny..."

"Vyvěšeny? Musel jsem je nakonec jít hledat do sklepa."

"Tam je oddělení, kde je vyvěšují."

"S baterkou."

"Asi byl zrovna výpadek proudu."

"A schody zřejmě taky vypadly."

"Podívejte se, našel jste to oznámení nebo ne?"

"Ale jo, našel. Na dně zamčené registračky, a tu vecpali na zrušený záchod a na dveře dali ceduli Pozor, leopard!"

Douglas Adams, Stopařův průvodce po galaxii

Obsah:

I. Základné informácie o procese EIA	6
1. Načo je EIA?	6
2. Ktoré stavby a činnosti sa posudzujú?	6
3. Cieľ posudzovania	7
4. Kto je kto v EIA?	8
5. Ďalšie dôležité pojmy	9
II. Etapy procesu EIA a následnosť jednotlivých krokov	10
1. Zámer	10
2. Zisťovacie konanie	13
3. Rozsah hodnotenia a časový harmonogram	14
4. Správa o hodnotení	15
5. Posudok	19
6. Záverečné stanovisko	20
III. Rozhodovanie o povolení činnosti	21
IV. Niektoré osobitné prípady EIA	23
V. Možnosti nápravy nezákonného postupu v EIA	23
VI. Dôvetok k efektívnej účasti verejnosti v EIA	24
VII. Záver	25
Príloha: Zákon č. 127/1994 o posudzovaní vplyvov na životné prostredie .	26

I. ZÁKLADNÉ INFORMÁCIE O PROCESE EIA

1. Načo je EIA?

Stavby a činnosti, ktoré môžu mať výrazný vplyv na životné prostredie a kvalitu života, musia
⇒ ešte pred ich povolením
⇒ za účasti dotknutých občanov
⇒ a pri dodržaní zákona č. 127/1994 Z.z. (zákon EIA)
prejsť procesom **posúdenia vplyvov na životné prostredie** (tzv. procesom EIA- z anglického Environmental Impact Assessment).

Proces EIA popíše a vyhodnotí vplyvy, ktoré môže mať navrhovaná stavba na životné prostredie, vyhodnotí pripomienky dotknutých občanov, občianskych združení, a doporučí alebo nedoporučí realizáciu navrhovanej stavby. V prípade, že stavbu doporučí, určí jej najpriateľnejší variant a stanoví podmienky pre jej realizáciu.

Až na základe záverečného stanoviska EIA môže začať povoľovanie stavby. EIA nenahrádza vydanie povolenia na stavbu, ale je jedným z podkladov pre vydanie tohto povolenia. Úrad, ktorý stavbu povoľuje, nemôže bez záverečného stanoviska EIA stavbu povoliť, a pri rozhodovaní o povolení stavby a určovaní podmienok musí na závery EIA prihliadať.

2. Ktoré stavby a činnosti sa posudzujú?

Odpoveď na túto otázku nájdeme v prílohe 1 zákona EIA, ktorá obsahuje zoznam posudzovaných stavieb a činností (pre zjednodušenie budeme v ďalšom texte používať hlavne pojem *stavby*). Zoznam stavieb vychádza z toho, že procesom EIA by mali prejsť všetky stavby s významným dopadom na životné prostredie. Niektoré z nich sú posudzované **povinne** (zo zákona), pri iných o posudzovaní **rozhodne ministerstvo** podľa miestnych podmienok.

- **Povinne hodnotené** sú **nové stavby** uvedené v časti A prílohy č. 1 zákona EIA. Patria sem napríklad jadrové elektrárne, skládky na nebezpečný odpad, skládky na iný odpad v objeme nad 250 000 m³, diaľnice, garáže nad 300 stojísk, priehrady s výškou hrádze nad 8 metrov, a mnohé ďalšie. Povinnému hodnoteniu podliehajú aj **zmeny už existujúcich stavieb** alebo činností, ktoré sa už vykonávajú. Zmeny podliehajúce posudzovaniu sú uvedené v § 2 ods. 2 zákona EIA. Patrí sem napríklad výrazné zvýšenie produkcie, nárast kapacity prepravy či skladovania určitých látok, rozšírenie plochy na ktorej sa vykonáva činnosť a pod. Ak nie je jasné, či daná zmena podlieha alebo nepodlieha posudzovaniu, rozhodne o tom Ministerstvo životného prostredia.
- Do druhej skupiny stavieb patria tie, pri ktorých o posudzovaní **rozhodne ministerstvo** na základe miestnych podmienok, možných vplyvov činnosti, stanoviska obce a dotknutých orgánov, postoja verejnosti, atď. V časti B prílohy č. 1 zákona EIA sú vymenované stavby, pri ktorých o posudzovaní rozhoduje ministerstvo v tzv. **zist'ovacom konaní**. V zist'ovacom konaní sa rozhoduje napr. o posudzovaní návrhov na výstavbu priehrad s výškou hrádze do 8 metrov, skládky na iný než nebezpečný odpad v objeme od 50 000

do 250 000 m³, skladovanie železného šrotu vrátane autovrakov, garáží od 20 do 300 stojísk, výroba pesticídov, ako aj „zásahy do územia, ktoré môžu spôsobiť podstatné zmeny v biologickej rozmanitosti, štruktúre a funkcii ekosystémov“ a podobne.

Osobitný prípad predstavujú stavby navrhované v chránených územiach, v mimoriadne zaťažených územiach a pod. V týchto prípadoch ministerstvo **môže rozhodnúť** aj o posudzovaní takej činnosti, ktorá nie je uvedená v prílohe zákona EIA. Podnet na rozhodovanie môže dať ministerstvu ktorýkoľvek občan či skupina občanov. Ak sa s týmto podnetom ministerstvo stotožní, začne konanie a následne rozhodne o tom, či bude činnosť posudzovaná. Ak podá takýto podnet povoľujúci orgán, príslušný orgán a navrhovateľ, ministerstvo, zisťovacie konanie musí začať.

Na rozhodovanie o tom, či EIA prebehne alebo nie, sa vzťahuje zákon o správnom konaní. Hoci je jediným účastníkom tohto konania iba navrhovateľ, verejnosť môže dávať ministerstvu podnety a presadzovať potrebu posudzovania určitej činnosti formou stanovísk a petícií.

3. Cieľ posudzovania

Mimoriadne dôležité pri každom posudzovaní je sledovať, či bol splnený jeho cieľ. Čo teda má priniesť proces posudzovania?

- komplexne zistiť, opísať a vyhodnotiť priame a nepriame vplyvy zámeru na životné prostredie
- určiť opatrenia, ktoré zabránia alebo zmenšia znečisťovanie a poškodzovanie životného prostredia
- objasniť a porovnať výhody a nevýhody zámeru vrátane jeho variantov a to aj v porovnaní so stavom, ak by sa zámer neuskutočnil.

Dôležité tiež je, že sa posudzuje **obdobie prípravy činnosti**, jej **uskutočňovania** jej **trvania** a v odôvodnených prípadoch aj **obdobie jej likvidácie**. Všetky tieto etapy sa posudzujú z hľadiska *únosného zaťaženia územia, dôsledkov bežnej činnosti, možných havárií, kumulatívnych vplyvov, atď.*

Pristavme sa teraz pri dvoch príkladoch, z ktorých jeden poukazuje na nesplnenie cieľa posudzovania, a druhý na možnosti obce pri určovaní únosného zaťaženia územia:

1. V Kapušanoch navrhol Benzinol niekoľkonásobné rozšírenie skladov motorových palív (každá z deviatich navrhovaných nádrží má objem 10 000m³). Nádrže sú navrhnuté neďaleko obytných domov, železnice a potoka. V zámere sa však vôbec neriešili možné dôsledky *havárie*, jej vplyv na životné prostredie, nehľadali sa reálne *opatrenia*, ktoré by v prípade havárie zabránili znečisteniu a poškodeniu životného prostredia. Ministerstvo zámer odporučilo, pričom dalo navrhovateľovi podmienku, aby v územnom konaní doložil rizikové štúdie, a bezpečnostné analýzy havárie veľkého rozsahu v závode, na železničnej trati a na určenie pásiem smrteľného ohrozenia a pásma ohrozenia zdravia.

Keď porovnáme výsledok posudzovania s požiadavkami zákona, môžeme tvrdiť, že posudzovanie v tomto prípade vôbec nenaplnilo ciele posudzovania a zámer sa neposúdil z hľadísk vyžadovaných v zákona EIA (§4 a 5, nezhodnotil vplyvy havárie a neurčil potrebné opatrenia). Nič na tom nemení ani podmienka doložiť zhodnotenie rizík v ďalších fázach povoľovacieho procesu.

2. Mestské zastupiteľstvo v Pezinku vylúčilo v územnom pláne (ÚP) ukladanie nebezpečných odpadov na skládku odpadov, ktorá sa nachádza cca 300 m od centra mesta. Uvedená časť územného plánu bola schválená ako jeho záväzná časť, všeobecne záväzným nariadením. Podobne v záväzných častiach ÚP Prešova sú

schválené rôzne regulatívy hlučnosti (vyjadrené v dB) pre dennú a nočnú dobu pre rôzne zóny (obytná, výrobná a zmiešaná).

Obe zastupiteľstvá vlastne stanovili únosnú mieru zaťaženia územia, ktorá je významným hľadiskom pri posudzovaní EIA. Určuje sa hlavne zákonmi, vyhláškami a nariadeniami, ale môže sa určiť aj pri vyhlásení chráneného územia, ochranného pásma, či územného plánu mesta. A práve pri stanovovaní takejto miery pre rôzne činnosti v územných plánoch môžu samosprávy v spolupráci s verejnosťou významne využívať svoje kompetencie a uplatňovať tak svoje vlastné predstavy o priaznivom životnom prostredí.

Niekedy sa verejnosť môže stretnúť s tým, že text predloženého zámeru a jeho prílohy, rôzne textové a grafické dokumenty a materiály, sú veľmi rozsiahle, zložité, detailné a plné odbornej terminológie. Pri ich štúdiu je ale dôležité nenechať sa rozptýliť podrobnosťami a stále mať na pamäti, čo je cieľom posudzovania, aké *obdobia činnosti* sa majú posudzovať a z *akých hľadísk*.

4. Kto je kto v EIA?

Navrhovateľ je právnická alebo fyzická osoba, ktorá zamýšľa realizovať stavbu alebo vykonávať činnosť posudzovanú v EIA

Posudzujúci orgán je štátny orgán, ktorý „manažuje“ proces EIA a zodpovedá za jeho zákonnosť. Je ním Ministerstvo životného prostredia SR.

Príslušný orgán je ústredný orgán štátnej správy, do pôsobnosti ktorého patrí posudzovaná činnosť. (Napríklad pri výstavbe diaľnice to je Ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácií SR; pri výstavbe jadrovej elektrárne Ministerstvo hospodárstva; a pod.)

Povoľujúci orgán je orgán štátnej správy, ktorý vydáva rozhodnutie o povolení činnosti (obec, krajský úrad, atď.).

Dotknutý orgán je orgán štátnej správy, ktorého záväzný posudok, súhlas, stanovisko alebo vyjadrenie je potrebné pre povolenie činnosti (hygienik, okresný úrad - odbor odpadového hospodárstva, odbor ochrany prírody, a pod.)

Dotknutá obec je obec, na území ktorej sa má činnosť realizovať, a tiež obec, ktorej územie bude zasiahnuté vplyvom činnosti.

Verejnosť je každý, kto sa cíti dotknutý navrhovanou činnosťou alebo koho navrhovaná činnosť a jej dopady zaujímajú. Verejnosťou sú teda jednotlivci, skupiny občanov, podnikatelia, firmy, mimovládne organizácie a pod. Osobitné postavenie v procese posudzovania má **občianska iniciatíva** a **občianske združenie**, ak vzniknú podľa zákona EIA (§ 9).

Občianskou iniciatívou sa rozumie najmenej 500 osôb starších ako 18 rokov, pričom aspoň 250 z nich musí mať trvalý pobyt v dotknutej obci. Občianska iniciatíva musí mať podpisovú listinu s menami a priezviskami, trvalým pobytom, rodnými číslami a podpismi členov iniciatívy. Občianska iniciatíva dáva spoločné stanovisko k navrhovanej činnosti a jej splnomocnenec dostane niektoré časti dokumentácie EIA.

Občianske združenie môže založiť skupina najmenej 250 osôb starších ako 18 rokov, z toho aspoň 150 s trvalým pobytom v dotknutej obci, a to buď na ďalšiu podporu stanoviska

občianskej iniciatívy, alebo priamo za účelom ochrany životného prostredia pri posudzovanej činnosti. Občianske združenie má z rôznych foriem verejnosti **najsilnejšie postavenie** v následnom povoľovacom procese, ktorý nasleduje po EIA. Ak takéto združenie podá písomné stanovisko v procese EIA, stane sa **účastníkom konania** o povolení činnosti, s významnými právami pri tomto povoľovaní (pozri ďalej).

5. Ďalšie dôležité pojmy

Posudzovanie (EIA) je proces, ktorý odborne a verejne zhodnotí predpokladané vplyvy činnosti na životné prostredie. Pozostáva z viacerých krokov, ktorých výsledkom je záverečné stanovisko o navrhovanej činnosti. EIA predchádza povoleniu činnosti a na rozdiel od povoľovacieho procesu (ktorého účastníci sú zákonom definovaní) sa posudzovania môže zúčastniť každý.

Rozhodovanie o povolení činnosti nasleduje po procese posudzovania, kedy navrhovateľ požiada príslušný povoľujúci orgán o povolenie činnosti. Toto povoľovanie môže prebiehať podľa rôznych zákonov (stavebný zákon, banský zákon...), najčastejšie ide o územné konanie a stavebné konanie. V týchto konaniach majú najsilnejšie postavenie účastníci konania.

Správne konanie je postup úradov a účastníkov konania pri vydávaní povolení, súhlasov a iných rozhodnutí. Postupuje sa v ňom podľa správneho poriadku – zákona č. 71/1967 Zb. o správnom konaní, ktorý upravuje priebeh správneho konania, práva a povinnosti účastníkov a úradov, možnosti nápravy nezákonných rozhodnutí...

Účastník konania je osoba, ktorá spĺňa podmienky stanovené zákonom na to, aby sa zúčastnila povoľovacieho konania. Účastníkom konania o povolení činnosti, ktorá bola posúdená v procese EIA, je okrem navrhovateľa, vlastníkov pozemkov a iných dotknutých osôb, aj občianske združenie, ktoré splní podmienky dané zákonom EIA (podmienky sú uvedené vyššie pri základných pojmoch).

Účastník konania

- má právo byť upovedomený o začatí konania,
- môže nazeráť do spisov a robiť si z nich výpisy, odpisy a kópie
- je prizývaný na ústne pojednávanie a miestnu ohliadku
- môže navrhovať dôkazy a klásť svedkom a znalcom otázky
- má právo vyjadriť sa k podkladom rozhodnutia
- s jeho vyjadrením je správny orgán povinný vysporiadať sa v odôvodnení rozhodnutia
- doručuje sa mu rozhodnutie,
- má právo podať odvolanie
- má právo podať proti povoleniu činnosti žalobu na súd (tzv. správnu žalobu)
- má právo vyjadriť sa k odvolaniu iných účastníkov konania
- môže podať návrh na obnovu konania
- môže navrhnúť výkon rozhodnutia...

II. ETAPY PROCESU EIA A NÁSLEDNOSŤ JEDNOTLIVÝCH KROKOV

Proces EIA začína tým, že navrhovateľ zašle ministerstvu životného prostredia **ZÁMER**, v ktorom uvedie základné informácie o navrhovanej stavbe, jej varianty, pravdepodobné dopady. Verejnosť môže dávať k zámeru pripomienky. V **ZISŤOVACOM KONANÍ** sa rozhodne, či činnosť bude posudzovaná alebo nie (ak ide o činnosť posudzovanú povinne, zisťovacie konanie odpadá). V **ROZSAHU HODNOTENIA** ministerstvo určí, ktoré varianty zámeru budú rozpracované, na ktoré problémy sa treba sústrediť. V **SPRÁVE O HODNOTENÍ** navrhovateľ uvedie podrobne predpokladané dopady stavby a opatrenia na zmiernenie týchto vplyvov. Správa je verejne prerokovaná v dotknutých obciach, verejnosť k nej môže poslať svoje pripomienky. Nezávislý oponentský **POSUDOK** zhodnotí úplnosť a presnosť informácií uvedených v správe, pripomienky verejnosti ako aj proces ako celok. Na základe posudku potom ministerstvo vypracuje **ZÁVEREČNÉ STANOVISKO**, v ktorom uvedie, či doporučuje alebo nedoporučuje, aby sa stavba realizovala, určí najvhodnejší variant činnosti a stanoví podmienky pre jej realizáciu.

Sled krokov procesu EIA:

ZÁMER	ZISŤOVACIE KONANIE	ROZSAH HODNOTENIA	SPRÁVA O HODNOTENÍ	POSUDOK	ZÁVEREČNÉ STANOVISKO
-------	--------------------	-------------------	--------------------	---------	----------------------

Jednotlivé kroky procesu a možnosti verejnosti teraz rozoberieme podrobne. Pri každom kroku najskôr popíšeme **postup**, potom upozorníme na zaujímavé **skúsenosti** z praxe, a nakoniec zhrnieme **možnosti verejnosti** v danom štádiu procesu.

1. Zámer

Proces EIA začína doručením zámeru ministerstvu. Zámer by mal poskytnúť základnú informáciu o navrhovanej činnosti a o jej vplyvoch na životné prostredie. Musí mať náležitosti uvedené v prílohe č. 2 zákona EIA.

Ak tieto náležitosti neobsahuje, je ministerstvo povinné vrátiť ho navrhovateľovi na doplnenie. Ak je zámer vypracovaný v požadovanom rozsahu, ministerstvo ho doručí do dvoch týždňov dotknutým orgánom, príslušnému orgánu, povoľujúcemu orgánu a dotknutej obci.

Obec je povinná do jedného týždňa od doručenia zámeru informovať o ňom verejnosť, a to spôsobom, ktorý je v mieste obvyklý. Jednotlivé orgány a verejnosť môžu dať k zámeru svoje pripomienky do 5 týždňov od jeho zverejnenia.

Zámer má obsahovať najmenej *dve variantné riešenia*, ako aj *variant nulový*, teda stav ktorý by nastal, ak by sa zámer neuskutočnil. Ministerstvo však môže „v odôvodnených prípadoch“ od variantného riešenia upustiť, pričom zákon nestanovil nijaké kritériá pre určenie, ktoré prípady sú odôvodnené a ktoré nie.

Skúsenosti:

Neraz záleží najmä od účasti verejnosti, či sa skutočne podarí v posudzovaní naplniť účel vypracovania variantných riešení.

Príklad:

Firma Volkswagen Slovensko predložila ministerstvu zámer na vybudovanie Lakovne v Devínskej Novej Vsi. V zámere sa uvažovalo s technológiami, ktoré by používali na riedenie farieb organické rozpúšťadlá. Posudzovanie začalo žiadosťou VW o bezvariantné riešenie. MŽP upustilo od variantnosti s podmienkou jeho doplnenia v prípade potreby. V tejto fáze verejnosť o zámere nevedela, občianska iniciatíva a neskôr združenie vznikli až po zverejnení zámeru. Verejnosť v následnom stanovisku k zámeru upozornila, že navrhnutá technológia nie je najlepšou dostupnou technológiou, že vo vyspelých krajinách sa už bežne používajú vodou riediteľné farby. Aj pod tlakom verejnosti (pri stanovovaní rozsahu hodnotenia), určilo ministerstvo navrhovateľovi povinnosť, vypracovať ďalší variant zámeru s vodou riediteľnými farbami. Ani renomovaný svetový investor teda nemal záujem použiť z vlastnej iniciatívy špičkovú technológiu, najpriaznivejšiu voči ŽP. Ministerstvo zhodnotilo žiadosť navrhovateľa ako „odôvodnenú“ aj keď v upustení od zámeru sa odôvodnenosťou nezaoberalo. V stanovenej podmienke si však nechalo pootvorené zadné dvierka. Verejný záujem obhajovala najmä verejnosť, k jej argumentom sa pridali aj orgány štátnej správy a spoločný tlak vyvolal zmenu postoja investora, ktorý vypracoval variant s použitím moderných, šetrnejších, hoc významne drahších technológií.

Často sa stáva, že navrhovatelia síce predkladajú dva varianty navrhovanej činnosti, avšak ten, ktorý preferujú, je spracovaný podstatne podrobnejšie a detailnejšie. Druhý variant nebýva reálnym a rovnocenným variantom, je spracovaný povrchno, prípadne je zámerne vybratý ako zjavne nepriaznivejší voči životnému prostrediu.

Významným problémom býva aj určenie **nulového variantu**, ktorý taktiež nebýva taký jednoznačný, ako by sa na prvý pohľad mohlo zdať.

Príklad:

Jamy, ktoré ostali po ťažbe tehliarskej hlíny, aj keď mnohé znečistené čiernymi skládkami odpadu, sa stali zaujímavým artiklom. Niektorí majitelia prišli so zámermi, aby sa v jamách vybudovali moderné, riadené skládky odpadov. V zámeroch dokazovali, že takáto skládka odpadu (aj keď neďaleko obydľí) je bezpečnejšia, ako nulový variant. Ako nulový variant sa s obľubou prezentoval reálny stav, čiže čierne skládky, možno aj s nebezpečným odpadom.

Ak verejnosť nebude pozorná a nebude dôsledne uplatňovať zákon EIA, môže uveriť tvrdeniu, že nulový variant je naozaj súčasný stav. Nulový variant je však „stav, ktorý by nastal, ak by sa zámer neuskutočnil“.

Čo to v našom prípade môže znamenať? Každý vlastník nehnuteľností, je povinný dodržiavať právne predpisy. Čiže v našom prípade vlastník zodpovedá za environmentálnu záťaž a je povinný sa o svoj majetok riadne starať. Zodpovedá za ochranu majetku, za to, že na pozemku nebudú čierne skládky, ako aj za to, že tie, ktoré sa tam nachádzajú, budú bezpečne zneškodnené. A aby tieto povinnosti aj vlastník plnil, štátne orgány sú povinné dozerať na dodržiavanie zákonov a majú k dispozícii aj rôzne nástroje, napríklad pokuty, ktoré môžu byť veľmi vysoké, najmä v prípadoch závažného poškodzovania životného prostredia. Takže nulovým variantom by logicky malo byť prostredie bez čiernych skládok, možno aj napríklad bývalá tehliarska jama, prirodzene zaplavená zrážkovou vodou, plná života. A o budúcom naložení s bývalou jamou by sa malo rozhodovať komplexne a demokraticky, napríklad v územnom pláne a nie pri zúženom posudzovaní zámeru, ktorý môže byť vytrhnutý z mnohých územnoplánovacích súvislostí.

Pre posudzovanie je veľmi dôležitá **definícia dotknutej obce**, pretože obce môžu byť dotknuté navrhovanou činnosťou rôzne. Činnosť na území jednej obce môže napríklad zvýšenou dopravou ovplyvniť ďalšie. Je dôležité, aby boli do procesu zapojené všetky obce, ktorých sa môže činnosť dotýkať, a tým aj všetci dotknutí občania.

Nie vždy je však jednoznačné, či vplyv zámeru niektorú obec zasiahne alebo nie. V prípade pochybností rozhoduje ministerstvo. Obec ani verejnosť však o zámere ešte nevedia a ak ministerstvo nemá pochybnosti a za dotknutú obec považuje len tú, na ktorej území sa má činnosť realizovať, o zámere sa vôbec nemusí dozvedieť veľká časť verejnosti, ktorá zámerom môže byť významne ovplyvnená.

Príklad:

Železiarne Podbrezová predložili zámer vybudovať na Táľoch golfové ihrisko. Tále sú rekreačná oblasť v Národnom parku Nízke Tatry, infraštruktúrou aj dopravou sú viazané na obec Bystrá. Navrhované ihrisko leží v povodí potoka Bystrianka, v pásme vodného zdroja, z ktorého je vodou zásobovaných cca 25 tis. obyvateľov z obcí Piesok, Valaská, Podbrezová a Brezno. Tále však ležia na vzdialenom okraji katastrálneho územia obce Horná Lehota. Paradoxne, práve obyvateľov Hornej Lehoty by vybudovanie ihriska zjavne najmenej ovplyvnilo. Podstatne viac môže ihrisko ovplyvniť obce uvedené vyššie (napríklad haváriou, prietrzou, pri ktorej sa do potoka môžu dostať postrekové chemikálie...). Ministerstvo však nemalo pochybnosti o tom, ktorá obec je dotknutá, zámer v zákonnej lehote doručilo len do Hornej Lehoty. Ostatné obce, ani verejnosť netušili, ako môžu byť ovplyvnené a do posudzovania sa nezapojili. Občania Brezna a ďalších obcí zásobovaných pitnou vodou z Táľov, by mohli namietť, že došlo k ich porušeniu ústavného práva na včasné informácie o stave životného prostredia (Čl. 45 ústavy SR).

Ďalšou významnou skutočnosťou je **informovanie** o zámere **spôsobom v mieste obvyklým**. Podľa zákona o obecnom zriadení zverejňuje obec dôležité informácie na úradnej tabuli. Pokiaľ obec nemá zverejňovanie informácií upravené vlastným predpisom, napríklad všeobecne záväzným nariadením (VZN) o informačnom systéme, informovanie o zámere na úradnej tabuli, sa považuje za dostatočné. Úradná tabuľa však nemusí byť prístupná na verejnom priestranstve. Môže sa nachádzať v budove obecného úradu, na chodbe, ktorá môže byť dokonca okrem vyhradených hodín (tzv. „stránkových hodín“) uzamknutá. Ani forma informovania o zámere nie je predpísaná. Napríklad to môže byť nenápadná písomná, strohá informácia, napísaná drobným, ťažko čitateľným písmom. O takom zámere sa potom nemusí včas dozvedieť takmer nik. Preto môže byť významným preventívnym opatrením, aby občania vyžadovali od svojich poslancov zrozumiteľný, kontrolovateľný a najmä prístupný informačný systém, ktorý sa bude definovať ako „v mieste obvyklý“ a bude prijatý napríklad formou VZN. Jeho súčasťou môže byť povinné informovanie o zámeroch nielen na úradnej tabuli, ale aj v miestnom rozhlase, v televízii, v miestnom periodiku...

Verejnosť v etape zámeru

Verejnosť má právo podať stanoviská a pripomienky k zámeru. Na tieto stanoviská musí ministerstvo prihliadať (a zohľadniť ich v ďalších krokoch procesu). Okrem toho môže už v tejto fáze založiť občianske združenie, ktoré môže takisto podať svoje stanovisko.

Pri príprave stanoviska je dôležité dať pozor

- na úplnosť zámeru (náležitosti určuje príloha 2 zákona EIA), pričom je dôležité nielen porovnať názvy kapitol zámeru s osnovou v zákone, pretože v niektorých prípadoch boli názvy kapitol v poriadku, ibaže obsah týchto kapitol bol o niečom inom než ich názov
- na to, či zámer napĺňa ciele a účel posudzovania (§ 1,4,5 zákona EIA)
- či navrhovaná technológia nie je zastaralá, či nie sú známe modernejšie, priaznivejšie voči životnému prostrediu a navrhnuť ich použitie
- či je zámer v súlade so zákonmi a osobitnými predpismi (vyhláškami, nariadeniami, všeobecne záväznými nariadeniami obce, normami, hygienickými predpismi,...)

- na to, či údaje zodpovedajú skutočnostiam a miestnym pomerom (z pohľadu histórie, kultúry, pamiatok, ochrany prírody a krajiny, zdravia ľudí, kultúrneho dedičstva, vlastníckych pomerov, rôznych miestnych špecifik,
- na súlad s koncepciami, plánmi (napríklad s koncepciami obce, programami odpadového hospodárstva,...)
- na jeho súlad s územnoplánovacou dokumentáciou - ÚPD (regionálnou, miestnou). Ak je zámer v rozpore so záväznými časťami ÚPD, ktoré boli vyhlásené vo všeobecne záväznom nariadení obce o záväzných častiach územného plánu, alebo nariadením vlády, je takýto zámer v rozpore so všeobecne záväzným predpisom. Jeho schválenie s podmienkou dodatočnej zmeny ÚPD je podobné tomu, akoby zámer, ktorý je v rozpore s konkrétnym zákonom, bol schválený za podmienky, že dôjde ku zmene zákona.

Ďalšie možnosti :

- pokiaľ sú k dispozícii odborné materiály, preukazujúce nepriaznivé vplyvy navrhovanej činnosti, treba na ne upozorniť
- za pozornosť stojí aj odhad investičných nákladov. Navrhovatelia niekedy podhodnocujú financie (najmä ak ide o verejné investície), možno sa v zámere neuvažuje s nákladmi na niektoré sľubované opatrenia, napr. na monitoring, na ochranu zdravia, životného prostredia, na vysporiadanie dotknutých nehnuteľností...
- oplatí sa skúmať, či sa v zámere navrhuje vykonanie takých opatrení, ktoré naozaj zabezpečí samotný navrhovateľ. Navrhovatelia radi sľubujú opatrenia, ktoré by mal vykonať niekto iný, napríklad štát alebo samospráva a preto s ich financovaním v zámere nepočítajú
- verejnosť môže svojím stanoviskom ovplyvniť ďalšie kroky, najmä rozsah hodnotenia. Môžu upozorniť na to, aké varianty by mali byť ďalej posudzované, na aké problémy sa treba zamerať a podrobnejšie ich rozpracovať v správe o hodnotení a pod.
- verejnosť môže žiadať aj účasť svojich zástupcov pri určovaní rozsahu hodnotenia.

2. Zisťovacie konanie

Ako sme už uviedli, zisťovacie konanie sa vzťahuje na činnosti, ktoré nie sú posudzované povinne (sú vymenované v časti B prílohy č. 1 zákona). Na základe konkrétnych údajov o navrhovanej činnosti, miestnych podmienok, očakávaných dopadov a tiež podľa stanovísk k zámeru, Ministerstvo životného prostredia v zisťovacom konaní rozhodne o tom, či sa táto činnosť bude posudzovať v procese EIA alebo nie. Pripomeňme si, že na zisťovacie konanie sa vzťahuje správny poriadok, ale jediným účastníkom konania je navrhovateľ.

Skúsenosti

V praxi sú časté také zámery, v ktorých navrhovatelia plánujú realizovať činnosti tesne pod prahovými hodnotami, určenými v prílohe č. 1 pre zisťovacie konanie alebo pre povinné hodnotenie.

Na takúto účelovú snahu navrhovateľa vyhnúť sa posudzovaniu je vhodné poukázať aj v písomnom stanovisku k zámeru.

Príklady:

Navrhovateľ výstavby hypermarketu Tesco v Považskej Bystrici navrhoval parkovisko so 498 stojiskami, pričom na povinné hodnotenie je limit 500 a viac stojísk ... V zisťovacom konaní sa rozhodlo, že EIA neprebehne.

Navrhovatelia využívajú aj niektoré nedostatočné definície. Napríklad pri návrhoch obchodných jednotiek definujú ako predajnú plochu iba tú, ktorá je pod projektovanými stojanmi s tovarom a ostatnú plochu definujú ako komunikácie alebo ako skladovacie plochy, iba preto aby sa vyhli posudzovaniu zámerov.

Možnosti verejnosti

Stanovisko verejnosti k zámeru má veľký význam v zisťovacom konaní, najmä ak konkrétne uvádza, či je potrebné zámer posudzovať alebo nie, prečo je dôležité, aby bola vypracovaná správa o hodnotení, aby prebehol celý proces EIA, a pod. Verejnosť môže v tejto fáze tiež sformovať občiansku iniciatívu či občianske združenie.

3. Rozsah hodnotenia a časový harmonogram

Po zverejnení zámeru a po doručení stanovísk stanovuje ministerstvo rozsah hodnotenia, a podľa potreby aj časový harmonogram. Tento krok je veľmi dôležitý, pretože sa v ňom určí, aké komplexné bude hodnotenie. Rozsah hodnotenia je totiž osnovou pre spracovanie ďalšieho dokumentu procesu EIA – správy o hodnotení.

Po určení rozsahu hodnotenia je navrhovateľ, v spolupráci s dotknutou obcou, povinný informovať verejnosť vhodným spôsobom o rozsahu hodnotenia a o časovom harmonograme. Niektoré obce splnia túto povinnosť vyvesením rozsahu hodnotenia na úradnej tabuli. Ak sa tak nestalo, a občania sa chcú s rozsahom hodnotenia oboznámiť, vždy ho nájdu na obecnom úrade alebo na ministerstve.

Skúsenosti

Rozsah hodnotenia určuje ministerstvo podľa prílohy č. 3 zákona. Od tohto kroku závisí či a ako sa vypracuje správa o hodnotení a ktoré varianty sa v nej podrobne rozpracujú. Rozsah hodnotenia určí, na ktoré problémy sa treba zamerať, a ktoré skutočnosti uvedené v zámere si vyžadujú podrobnejšie spracovanie. Môže uložiť aj rozpracovanie nových skutočností, na ktoré upozornili stanoviská k zámeru. Dôležité je tiež to, že ministerstvo môže považovať údaje v zámere za dostatočné pre posúdenie vplyvov navrhovanej činnosti, a určiť, že správu o hodnotení netreba vypracovať. Takýto postup samozrejme znižuje náklady navrhovateľa aj dobu posudzovania, avšak skrátením procesu môžu byť opomenuté významné skutočnosti alebo miestne špecifiká (najmä ak sa verejnosť nevyjadrí komplexne v stanovisku k zámeru).

Aj **časový harmonogram** môže mať veľký význam (ministerstvo ho určuje podľa potreby, nie vždy). Ak sa nestanovia lehoty jednotlivých krokov hodnotenia môže to viesť k nekonečným, vleklým procesom, aj neukončeným, ktoré však môžu kedykoľvek „ožiť“. Napríklad ak navrhovateľ zistí, že odpor verejnosti proti jeho zámeru je príliš veľký, jednoducho počká na vhodnú chvíľu, možno i niekoľko mesiacov alebo rokov. Dochádza k tomu najmä pri veľkých verejných investíciách, kde má navrhovateľ „dostatok času“ na prípravu. Na dotknuté obyvateľstvo možno vyvíjať v tomto „vyčkávacom období“ rôzne formy nátlaku – cez územné plány sa vyhlasujú stavebné uzávery, dochádza k obmedzovaniu rozvoja obce, k znehodnocovaniu majetku, sociálnemu úpadku, odchodu obyvateľov z územia...

Ak ministerstvo neurčí lehoty jednotlivých krokov, navrhovatelia ich často vykonávajú v čase, keď je **verejnosť** „rozptýlená“, napr. počas dovoleniek, významných udalostí ako sú Vianoce, sviatky... alebo po uzávierke miestneho časopisu. Takáto prax sa uplatňuje najmä pri predkladaní správy o hodnotení alebo načasovaní jej verejného prerokovania. Cieľ je zjavný, sťažiť verejnosti účinnú oponentúru. Aj preto je vhodné vyžadovať konkrétne termíny jednotlivých budúcich krokov už v stanovisku k zámeru.

Možnosti verejnosti

Určenie rozsahu hodnotenia je mimoriadne významný krok, a verejnosť ho môže jednak ovplyvniť, a tiež využiť v ďalších krokoch procesu.

Ovplyvniť ho môže predovšetkým svojím stanoviskom k zámeru. Ministerstvo na stanoviská k zámeru prihliada práve pri určovaní rozsahu hodnotenia (neznamená to, že im musí vyhovieť, ale musí sa s jej argumentmi zaoberať). Tak sa napríklad podarilo pri už spomenutom hodnotení Lakovne Volkswagen zaradiť do posudzovania aj variant s vodou riediteľnými farbami.

Okrem toho sa viackrát podarilo zástupcom občianskych združení ovplyvniť rozsah hodnotenia aj priamo účasťou na jeho stanovení na ministerstve životného prostredia. Napríklad zástupcovia Ružomberčanov v stanovisku k zámeru rozširovania výroby celulózy v SCP, a.s., požiadali, aby boli prizvaní na určovanie rozsahu hodnotenia. Ministerstvo ich žiadosti vyhovel, občania sa potom priamo na rokovaní usilovali presadiť do rozsahu hodnotenia svoje požiadavky.

V ďalších krokoch procesu bude verejnosť potrebovať rozsah hodnotenia najmä pri príprave svojho stanoviska k správe o hodnotení. Je totiž dôležité porovnať, či vypracovaná správa zodpovedá rozsahu hodnotenia, a či jej spracovateľ nezabudol na dôležité skutočnosti.

4. Správa o hodnotení

V správe o hodnotení je navrhovateľ povinný komplexne zistiť, opísať a vyhodnotiť predpokladané vplyvy navrhovanej činnosti na životné prostredie. Správu o hodnotení predkladá navrhovateľ ministerstvu. Ak správa nie je úplná, ministerstvo je povinné vrátiť ju navrhovateľovi na doplnenie, a to najneskôr do troch týždňov od jej doručenia. Pokiaľ je správa úplná, ministerstvo ju najneskôr do troch týždňov doručí príslušnému a povoľujúcemu orgánu dotknutej obci. V prípade, že je počet dotknutých obcí veľký, doručuje sa im len záverečné zhrnutie spolu s informáciou, v ktorých vybraných obciach je správa o hodnotení k nahliadnutiu. Takéto zhrnutie sa doručuje aj občianskej iniciatíve a občianskemu združeniu, ak boli založené.

Obec je povinná do týždňa od doručenia správy informovať o tom verejnosť, pričom súčasne uvedie, kde možno do správy o hodnotení nahliadnuť, robiť si z nej výpisy, alebo kópie. Záverečné zhrnutie správy o hodnotení vystaví na jeden mesiac a v priebehu tejto lehoty zabezpečí **verejné prerokovanie** správy o hodnotení. Z verejného prerokovania sa vyhotovuje záznam, ktorý obec doručí do dvoch týždňov od prerokovania ministerstvu.

Písomné stanovisko k správe o hodnotení môže dať verejnosť do dvoch mesiacov od zverejnenia záverečného zhrnutia (pre občianske združenie a občianska iniciatíva platí lehota dva mesiace od doručenia záverečného zhrnutia na ich kontaktnú adresu).

Skúsenosti

Ak **správa nie je úplná**, ministerstvo je povinné vrátiť ju navrhovateľovi na doplnenie, a to najneskôr do troch týždňov od jej doručenia. Od názoru ministerstva teda záleží, či sa správa musí najprv doplniť, alebo či je spôsobilá na to, aby ju dostali obce, štátne orgány a verejnosť na pripomienkovanie. Ministerstvo toto svoje oprávnenie nevyužíva často. Známym je aj prípad z Považskej Bystrice, kedy ministerstvo vrátilo správu o hodnotení ako neúplnú a vytklo jej mnoho závažných nedostatkov, ale v priebehu krátkej lehoty napokon prijalo takmer tú istú správu, bez doplnenia kľúčových vecí, už ako vyhovujúcu.

Verejnosť sa môže usilovať zasiahnuť aj do tejto fázy procesu. Optimálne je, ak ministerstvo v harmonograme určilo lehotu na predloženie správy o hodnotení. Verejnosť sa vtedy môže v určenom čase oboznámiť s jej rozsahom na ministerstve, a do troch týždňov od predloženia správy môže žiadať, aby ministerstvo neúplnú správu vrátilo navrhovateľovi na doplnenie. Ministerstvo nie je povinné takejto žiadosti vyhovieť, avšak ak budú argumenty verejnosti dostatočne silné, a budú poukazovať na konkrétne chýbajúce údaje alebo rozpor s rozsahom hodnotenia, môže sa stať, že ministerstvo správu vráti.

Ak ministerstvo v harmonograme neurčí lehotu na predloženie správy o hodnotení, verejnosť sa môže už len príležitostne informovať na ministerstve, či navrhovateľ správu doručil. Tento postup je však veľmi neistý ak si uvedomíme, že bez určenia časového harmonogramu môže celý proces trvať aj niekoľko mesiacov.

Verejné prerokovanie správy o hodnotení

Veľmi dôležitou časťou procesu je **verejné prerokovanie** správy o hodnotení. Pripomeňme si niekoľko jeho základných charakteristík:

Verejné prerokovanie správy o hodnotení môže byť kľúčovou etapou procesu posudzovania. Tu sa ukáže, nakoľko sa verejnosť zaujíma o navrhovanú činnosť, čo je často dôležitým faktorom pre výber ďalšieho postupu v EIA, tak u ministerstva, ako aj u navrhovateľa a ďalších účastníkov procesu. Na verejnom prerokovaní sa tiež prejavujú postoje samosprávy a štátnej správy k zámeru, a je to aj priestor na diskusiu o vlastnostiach zámeru - jeho nedostatkoch a pozitívach.

O verejnom prerokovaní informuje verejnosť obec. Neúčast' verejnosti na prerokovaní môže byť teda výsledkom nezaujmu verejnosti, ale tiež nevhodného postupu samosprávy a navrhovateľa. Príčiny takehoto postupu môžu byť rôzne: neznalosť zákona, osobná zainteresovanosť, snaha presadiť zámer bez vedomia alebo proti vôli občanov, prípadne neschopnosť - ak je jediným prvkom informačného systému obce zastrčená úradná tabuľa. Rizikám z „utajovania informácií“ možno predchádzať preventívne tým, že verejnosť je aktívna stále, zaujíma sa o činnosť samosprávy, o program zastupiteľstva, ale aj tým, že obec má vhodný informačný systém vyhlásený formou všeobecne záväzného nariadenia.

Príklady:

V Pezinku, pri prerokovaní zámeru skládky odpadu neďaleko centra mesta, informovalo mesto o verejnom prerokovaní strohým úradným jazykom v miestnom mesačníku a rozhlase. Iba málo ľudí tušilo, čo sa vlastne deje. Niekoľko nezávislých občianskych skupín na vlastné náklady obstaralo malé plagáty a samolepky, ktoré zrozumiteľným jazykom informovali, prečo je dôležitá účasť občanov a čo sa môžu dozvedieť. Na prerokovanie prišlo viac ako 500 obyvateľov, ktorí sa prerokovania aktívne zúčastnili.

Verejné prerokovanie výstavby diaľnice v Dubnici nad Váhom nebolo oznámené verejnosti. Oponenti výstavby dostali na „verejné prerokovanie“ osobné pozvánky. Prerokovanie sa potom nieslo v komornej atmosfére vyjasňovania stanovísk, bez účasti ľudí z mesta.

Na prerokovaní sa predstavia rôzne záujmové skupiny, možno niektoré proti realizácii zámeru, iné na jeho podporu, naznačí sa postoj prevažujúcej verejnosti.

Obdobie pred prerokovaním a rokovanie samotné sprevádza niekedy množstvo **sľubov**, ktoré sa týkajú kompenzácie negatívnych vplyvov z navrhovanej činnosti, rôznych verejnoprospešných investícií na rozvoj obce, výhodného majetkovo-právneho vysporiadania... Je dôležité sledovať, či tieto prísľuby dávajú kompetentné osoby, ale aj to, či sú vyjadrené dostatočne záväzným spôsobom (napríklad zmluva o budúcej zmluve).

Príklad:

V Mojšovej Lúčke pri výstavbe Vodného diela Žilina navrhovateľ verejné prerokovanie vyslovene zneužil. Z prieskumov verejnej mienky, ktoré sa organizovali tiež v rámci EIA, vyplynulo, že občania by nakoniec s výstavbou súhlasili, keby za svoje zbúrané domy dostali domy nové. Na verejnom prerokovaní potom zástupcovia navrhovateľa prísľúbili, že každý občan dostane dom za dom. Keďže verejné prerokovanie sa konalo v rámci procesu, a zúčastnilo sa ho mnoho dôležitých osobností a zástupcov úradov, občania napokon prísľubom uverili, a dali potrebné súhlasy v rámci povoľovacieho konania. Navrhovateľ však svoj sľub z verejného prerokovania nikdy nesplnil.

Dôležité je tiež, **kto** verejné prerokovanie **moderuje**. Najmä menšie obce niekedy uvítajú, ak sa navrhovateľ ujme aj organizovania prerokovania a moderovania stretnutia. Moderátor, ktorého zabezpečí priamo navrhovateľ, však nemusí byť nestranný, a niekedy dokáže profesionálne ovplyvniť priebeh celého prerokovania. Obec či mesto, ktoré dokážu udržať priebeh prerokovania vo svojich rukách, poskytnú svojim obyvateľom často účinnejšiu možnosť získať odpovede na otázky a prezentovať ich stanoviská.

Z verejného prerokovania sa vyhotovuje **záznam**. Hoci táto povinnosť leží na pleciach samosprávy a navrhovateľa, občanom nič nebráni skontrolovať úplnosť a pravdivosť záznamu. Na prípadné nedostatky záznamu môžu poukázať vo svojom stanovisku k správe o hodnotení. V prípadoch, kedy bola dotknutá obec z rôznych dôvodov naklonená zámeru viac než obyvatelia, sa vždy sa osvedčilo aj zhotovenie vlastného záznamu občanmi.

Príklad:

Verejné prerokovanie správy o hodnotení v prípade výstavby Vodného diela Slatinka si členovia Občianskeho združenia nahrali na videokazetu. Okrem toho, že mali dokonalý záznam o vyjadrených stanoviskách a názoroch, využili kazetu zhodou okolností aj v dvoch súdnych sporoch. V prvom prípade sa úspešne ubránili osočovníkovi starostom obce. V druhom súdnom spore použili kazetu ako dôkaz, že už na verejnom prerokovaní upozorňovali na vážne nedostatky a nelegitímnosť procesu EIA. Neskôr Ústavný súd rozhodol, že postupom ministerstva v tomto prípade došlo k porušeniu ústavného práva Združenia Slatinka a občanov na informácie o životnom prostredí.

Na verejnom prerokovaní správy dochádza často k vypätým situáciám. Autori správy o hodnotení či navrhovateľ niekedy **spochybujú odbornosť** verejnosti, ktorej postoje vyhlasujú za laické, nepodložené, emotívne... Zriedkavé neboli ani obvinenia zo zisťných úmyslov oponentov projektu (napríklad obvinenie z podplatenia konkurenčnou firmou).

Takto praktiky sa objavujú často - v hre sú veľké investície, preto sú používané aj neférové ťahy. Netreba sa nimi nechať zastrašiť či odradiť, ale treba sa im účinne brániť - ak je to potrebné, aj právne.

V každom prípade je vhodné, aby účastník verejného prerokovania bol pripravený otvorene prezentovať svoj názor, klásť konkrétne otázky, vecne argumentovať... a aby sa spojil s ostatnými, ktorým na veci záleží.

Poslednou poznámkou k verejnemu prerokovaniu je skúsenosť s verejným prerokovaním ako nástrojom obce na obranu pred nelegitímnym a nezákonným procesom.

Príklady:

Pri verejnom prerokovaní zámeru výstavby priehrady Tichý Potok odmietli dotknuté obce, na protest proti porušovaniu zákona navrhovateľom a ministerstvom, zvolať verejné prerokovanie. Tvrdili, že proces neprebíha v súlade s právnymi predpismi, a preto verejné prerokovanie nezvolajú. Navrhovateľ a štátne orgány hľadali východisko vo vzdialených obciach, v ktorých „verejné prerokovania“ zorganizovali, čím sa pokúsili obísť zákon namiesto odstránenia problémov.

V inom prípade organizoval verejné prerokovanie samotný navrhovateľ. Bez účasti zástupcov obce a bez záznamu vyhotoveného obcou nie je takéto prerokovanie verejným prerokovaním podľa zákona EIA.

Možnosti verejnosti

Z predchádzajúceho textu vyplýva, že v etape správy o hodnotení sú najdôležitejšími nástrojmi verejnosti

- kontrola úplnosti správy s možnosťou návrhu na jej vrátenie navrhovateľov
- aktívna účasť na verejnom prerokovaní
- možnosť založenia občianskeho združenia (ak ešte nevzniklo)
- možnosť zaslať stanovisko k správe.

Pri príprave **stanoviska k správe** je opäť dobré pamätať na niekoľko vecí:

- treba zistiť, či je správa úplná, či bol dodržaný rozsah hodnotenia a či v nej boli odstránené nedostatky vytykané zámeru
- opäť treba dať pozor na to, či je názov kapitol o tom istom ako ich obsah
- podobne ako pri zámere, treba preskúmať či správa a údaje v nej napĺňajú ciele a účel posudzovania, či navrhovaná technológia nie je zastaralá, či je zámer v súlade so zákonmi a osobitnými predpismi, či údaje zodpovedajú skutočnosti, ako je zhodnotený súlad s koncepciami, plánmi a s územnoplánovacou dokumentáciou (podrobnejšie pozri pri stanovisku k zámeru)
- možno sa vyjadriť k verejnemu prerokovaniu a ku záznamu z prerokovania (či je pravdivý a úplný), poukázať na prípadné porušenie zákona pri zverejňovaní dokumentácie, rozsahu hodnotenia a pod.
- občianske združenie alebo iniciatíva môžu požiadať ministerstvo aby boli prizvané k prerokovaniu záverečného stanoviska spolu s navrhovateľom a obcou
- nakoľko platnosť záverečného stanoviska nie je časovo obmedzená, môže sa stať, že zámer sa bude realizovať oveľa neskôr. V tej dobe môžu byť odporúčané technológie

zastaralé, prípadne sa zmenia predpisy alebo situácia v území... Preto je vhodné, aby verejnosť v stanovisku k správe o hodnotení žiadala aj primerané časové obmedzenie záverečného stanoviska prípadne inú „poistku“.

Príklad:

V Pezinku bolo vydané v roku 1999 záverečné stanovisko k skládke odpadov v „Novej jame“. Navrhovateľ začal s prípravou pre územné rozhodnutie v roku 2002. V roku 2001 bol prijatý nový zákon o odpadoch č. 223/2001 Z.z. Podľa tohto zákona však musí byť súčasťou zámeru pri posudzovaní vplyvov na životné prostredie aj návrh uzavretia, rekultivácie a monitoringu skládky. V zámere z roku 1999 sa však tieto požiadavky neriešili, a tak záverečné stanovisko nevyhovuje platnému zákonu o odpadoch. V roku 2002 mesto zmenilo územný plán a v navrhovanej lokalite úplne vylúčilo skládku odpadov.

5. Posudok

Oponentský posudok má odborne zhodnotiť úplnosť a pravdivosť informácií uvedených v správe o hodnotení, doručené stanoviská, použité metódy a informácie, navrhnuté technické riešenie, varianty a navrhnuté opatrenia. Posudok tiež obsahuje návrh záverečného stanoviska.

Ministerstvo zabezpečí vypracovanie posudku do dvoch mesiacov od uplynutia lehoty na doručenie stanovísk k správe o hodnotení (túto lehotu možno predĺžiť o dva mesiace). Spracovateľ posudku sa nesmie podieľať na spracovaní správy o hodnotení, a musí byť uvedený v zozname osôb odborne spôsobilých na posudzovanie vplyvov na životné prostredie.

Skúsenosti

Objektívny spracovateľ posudku by mal v tejto etape posudzovania poukázať aj na prípadné nedostatky zámeru a správy o hodnotení. V praxi sa prejavujú dve významné vlastnosti zákona EIA:

Náklady na spracovanie posudku znáša navrhovateľ. Táto skutočnosť vytvára na spracovateľov posudkov silný tlak, pretože navrhovatelia nemajú v obľube posudky, ktoré nie sú ich zámerom naklonené, a to so všetkými dôsledkami vrátane úhrady odmeny za prácu posudkára.

Okrem toho, spracovatelia posudku a spracovatelia správy si niekedy pri inom zámere vymenia svoje pozície. Dôsledkom toho je, že dokážu tolerovať nedostatky, prípadne posudky formulujú tak, že vážne nedostatky správy nie sú vôbec jasné.

V etape posudku je navrhovateľ povinný poskytnúť spracovateľovi posudku na požiadanie aj doplňujúce údaje, nevyhnutné na spracovanie posudku. Verejnosť do tejto fázy posudzovania nemá zákonom upravený a garantovaný vstup. Vyskytli sa aj prípady, keď navrhovateľ v etape dopĺňania informácií poskytol spracovateľovi posudku nepravdivé informácie.

Možnosti verejnosti

Aj keď zákon neupravuje vstup verejnosti do tvorby posudku, nič nebráni občanom aby upozornili posudkára na skutočnosti, ktoré považujú za závažné a dôležité.

V prípade zámeru na výstavbu spaľovne v Liptovskom Mikuláši odznela na verejnom prerokovaní informácia, že posudok ako jediný dokument procesu EIA nie je prístupný

verejnosti. Táto informácia nie je pravdivá, verejnosť má právo získať posudok rovnako ako inú časť dokumentácie EIA, a to priamo na základe zákona EIA (§ 38) alebo postupom podľa zákona o slobodnom prístupe k informáciám (č. 211/2000 Z.z.).

V prípade, že sa verejnosť stretne so skutočne zmanipulovanou dokumentáciou EIA, môže využiť mechanizmus postihu spracovateľa podľa vyhlášky MŽP č. 52/1995 Z.z. o zozname odborne spôsobilých osôb na posudzovanie vplyvov na životné prostredie. Ministerstvo totiž môže vyčiarknuť z tohto zoznamu osobu, ktorá „opakovane alebo hrubo porušila svoje povinnosti pri posudzovaní vplyvov na životné prostredie, najmä nekvalitne alebo neobjektívne (účelovo) vypracovala dokumentáciu, posudok alebo ich časť“. Rovnako možno postihnúť spracovateľa, ktorý sa podieľal tak na príprave posudku, ako aj na príprave zámeru alebo správy o hodnotení.

6. Záverečné stanovisko

Záverečné stanovisko je posledným a najdôležitejším dokumentom procesu EIA.

V záverečnom stanovisku ministerstvo :

- celkovo vyhodnotí vplyvy navrhovanej činnosti
- uvedie, či odporúča alebo neodporúča realizáciu navrhovanej činnosti
- stanoví podmienky realizácie
- uvedie požadovaný rozsah sledovania a vyhodnocovania vplyvov posudzovanej činnosti, plnenia stanovených podmienok a vyhodnocovania ich účinnosti a porovnávanie predpokladaných vplyvov so skutočným stavom.

Ministerstvo spracuje záverečné stanovisko do jedného mesiaca od obdržania posudku. Doručí ho aj dotknutej obci, občianskej iniciatíve a občianskemu združeniu. Dotknutá obec záverečné stanovisko povinne zverejní do jedného týždňa od doručenia, opäť spôsobom v mieste obvyklým. Záverečné stanovisko je verejnosti prístupné, je možné z neho robiť výpisy alebo kópie. Podrobnosti obsahu záverečného stanoviska sú uvedené v prílohe č. 4 zákona EIA.

Orgán, ktorý bude neskôr rozhodovať o povolení činnosti, nemôže o jej povolení rozhodnúť bez záverečného stanoviska, a musí naň pri svojom rozhodovaní prihliadať.

Skúsenosti

Z prílohy č. 4 zákona jednoznačne vyplýva, že v záverečnom stanovisku by mal byť uvedený **odporúčaný variant**. Praxou však niekedy je, že ministerstvo namiesto odporúčaného variantu určí odporúčané poradie variantov. Takýto postup sa používa vtedy, keď variant najpriaznivejší z pohľadu ochrany životného prostredia nevyhovuje navrhovateľovi. Výsledok takéhoto alibistického hodnotenia je potom taký, že navrhovatelia posunú do povoľovacieho procesu variant posledný v poradí s tým, že posudzovaním prešli všetky a ani jeden z variantov nebol zamietnutý. V prípade povoľovania činnosti na základe takéhoto záverečného stanoviska je možné spochybniť záverečné stanovisko ako podklad, ktorý je v rozpore so zákonom. Verejnosť by mala žiadať jednoznačné definovanie odporúčaného variantu.

Možnosti verejnosti

Keďže zákon ani v tejto etape neupravuje osobitne možnosti verejnosti, a prax priniesla potrebu prekonzultovať niektoré problémy aj v tejto fáze procesu, pred vydaním záverečného stanoviska, môže ministerstvo pozvať na jeho **prerokovanie** nielen príslušný orgán, ale aj navrhovateľa, dotknuté obce a občianske združenie. Takýto krok aspoň čiastočne kompenzuje nedostatok zákona a umožňuje verejnosti oboznámiť sa s prípadnými doplňujúcimi údajmi, ich pravdivosťou a s obsahom záverečného stanoviska. Aj keď takéto prerokovanie zo zákona nevyplýva a nemusí mať žiaden vplyv na samotné záverečné stanovisko dôležité je, že táto možnosť existuje (ministerstvo už ju aj v praxi využilo). Verejnosť preto môže vo svojom stanovisku k správe o hodnotení vyžadovať svoju účasť na prerokovaní záverečného stanoviska ešte pred jeho vydaním.

Po jeho vydaní je dôležité podrobne ho preštudovať, zhodnotiť či je v súlade so zákonom, a ak nie, využiť nápravy možnosti (pozri časť „Možnosti nápravy nezákonného postupu v EIA“).

III. ROZHODOVANIE O POVOLENÍ ČINNOSTI

Po skončení procesu EIA môže navrhovateľ požiadať o vydanie povolenia na realizáciu zámeru. Zákon uvádza, že povoľujúci orgán musí pri povoľovaní stavby **prihliadať na záverečné stanovisko**. Neznamená to teda, že je ním bezpodmienečne viazaný, avšak na druhej strane ho nemôže ignorovať.

Problém vysporiadania sa so záverečným stanoviskom a jeho podmienkami sa v praxi rieši rôzne. Nie každý povoľujúci orgán sa v rozhodnutí **zaoberá podmienkami** zo záverečného stanoviska a niekedy sa záväzné stanovisko medzi podkladmi rozhodnutia vôbec neuvedie. Povoľujúci orgán však je povinný na záverečné stanovisko prihliadať ako na samostatný podklad rozhodnutia, a je povinný uviesť, akými úvahami bol vedený pri hodnotení dôkazov. V prípade, že záverečné stanovisko určitú činnosť nedoporučí, musel by povoľujúci orgán veľmi podrobne vyargumentovať, prečo sa jeho závermi nebude riadiť.

Iným spôsobom, ako sa vyhnúť splneniu podmienok z posudzovania býva, že sa rozhodnutie o povolení činnosti zdanlivo zaoberá podmienkami posudzovania, ale ich **riešenie odsúva** stále na neskôr, až do etapy vydávania kolaudačného rozhodnutia. Splnenie niektorých závažných podmienok tak môže byť odsunuté na neurčito, a keďže aj v kolaudačnom konaní možno povoliť zmenu stavby, nemusia sa zrealizovať vôbec. Podobne bolo povolené napríklad užívanie lakovne Volkswagen v Bratislave bez toho, aby sa vyriešil problém užívania neďalekých 600 bytov. Zmenu účelu ich užívania z trvalého bývania na prechodné pritom stanovilo záverečné stanovisko ako jednu z podmienok. Aj v prípade výstavby diaľnice D2 „Lamačská cesta – Staré grunty“ je snahou investora aj ministerstva dopravy, pôšt a telekomunikácií, aby sa niektoré protihlukové opatrenia reálne riešili až pri kolaudačnom konaní.

V stavebnom zákone sa nájde dostatok argumentov, prečo je potrebné konkrétne podmienky z posudzovania riešiť skôr ako pri kolaudácii. Preto by verejnosť, ako účastník povoľovania, mala vyžadovať od povoľujúceho orgánu ich konkrétne riešenie najneskôr v stavebnom konaní.

Ako sme už uviedli, povoľovacie konanie prebieha (na rozdiel od procesu EIA) formou správneho konania. Jeho účastníkmi sú navrhovateľ, vlastníci dotknutých pozemkov a ďalšie subjekty ktoré splnia podmienky, vrátane občianskeho združenia.

Účastníci konania môžu v povoľovaní uplatňovať svoje návrhy, avšak v niektorých prípadoch musia byť pripravení na špecifické situácie. Napríklad na to, že **povoľovacích konaní** bude v skutočnosti **niekoľko**: Ak sa totiž posudzuje ako zámer nejaký konkrétny úsek diaľnice, tvoria ho v skutočnosti viaceré samostatné súbory stavieb napríklad samostatný tunel, samostatné pripojenie diaľnice na miestne komunikácie a súvisiace križovatky, rôzne protihlukové stavby, inžinierske siete a podobne. V následnom povoľovaní však dôjde k rozdrobeniu zámeru na stovky samostatných stavebných objektov. Tieto stavebné objekty sa následne spájajú do samostatných súborov na ktoré sa začne osobitné konanie, a to neraz nelogicky, tak ako to vyhovuje navrhovateľovi. Niekedy dochádza aj ku rozdrobeniu v tom, že príslušné rozhodnutia o povolení samostatného súboru vydávajú rôzne špeciálne úrady.

Ak napríklad pri výstavbe úseku diaľnice treba upraviť nejaký vodný tok, rozhoduje o tejto samostatnej stavbe špeciálny stavebný úrad (napr. krajský úrad odbor vodného hospodárstva). Aj o stavbe diaľnice rozhoduje ďalší špeciálny stavebný úrad (podľa cestného zákona je ním ministerstvo dopravy, pôšt a telekomunikácii) alebo ak je napríklad potrebná úprava železničnej dráhy, rozhoduje štátny dráhový úrad... Dôsledok takéhoto rozpitvania jediného zámeru na niekoľko častí, je niekoľko samostatných rozhodovaní na niekoľkých rôznych povoľujúcich orgánoch. Orientácia v takejto situácii býva pre občianske združenie zložitá a ak príslušný povoľujúci orgán nezahrnie združenie medzi účastníkov konania, môže sa stať, že združenie si ani nevšimne, že práve prebieha nejaké významné rozhodovanie o určitej časti zámeru.

V zásade platí, že kľúčovým konaním, kde sa rozhoduje o povoľovaní zámeru, je **územné konanie**. Z neho by malo byť jasné aj rozčlenenie stavby na samostatné stavebné objekty, prípadne aj na súbory stavieb. Sú však známe aj také prípady, keď sa samotné združenie muselo uchádzať o účasť v územnom konaní, lebo príslušný okresný úrad „pozabudol“, že účastníkom konania je podľa zákona EIA aj občianske združenie.

V inom prípade povoľujúci orgán pri kolaudácii pozval účastníkov, vrátane združenia, na kolaudáciu na konkrétnu hodinu. Zmenu termínu sa však združenie – nedopatrením - nedozvedelo, a tak sa prekvapení zástupcovia združenia dostavili na záver obhliadky stavby. Preto je vhodné zo strany združenia, potvrdiť si dôležité termíny obhliadok alebo konaní aspoň telefonicky, deň pred podujatím.

V prípade skládky odpadov v Dubnici nad Váhom sa k **vzťahu povoľovania a posudzovania** vyjadril aj prokurátor. V tomto prípade prebehlo územné konanie pred účinnosťou zákona EIA, avšak stavebné konanie až po nadobudnutí účinnosti tohto zákona. Pred stavebným konaním sa však posudzovanie nekonalo. Podľa stanoviska prokurátora, tým, že sa posudzovanie neuskutočnilo pred stavebným konaním, došlo k porušeniu zákona EIA.

IV. NIEKTORÉ OSOBITNÉ PRÍPADY EIA

- V zákone EIA je osobitne upravené posudzovanie dopravných a iných **líniových stavieb** (§ 22). Podstatnou odchýlkou od klasického procesu EIA je, že posudzovanie líniových stavieb prebieha v dvoch etapách. Dokumentáciu pre **prvú etapu** posudzovania tvorí **východisková štúdia** pre celý úsek líniovej stavby. Táto štúdia obsahuje variantné riešenie navrhovanej trasy a účelom tejto etapy je výber optimálneho variantu trasy (koridoru) líniovej stavby. V **druhej etape** sa posudzuje zámer na jednotlivý technický, dopravný alebo inak ucelený úsek líniovej stavby.

Zatiaľ čo na druhú etapu sa vzťahujú ustanovenia zákona o krokoch procesu v plnom rozsahu, na prvú etapu (výber koridoru) sa vzťahujú len „primerane“, teda podľa povahy toho - ktorého kroku a v rozsahu primeranom naplnení cieľov EIA.

- Podľa zákona EIA musia aj niektoré významné **koncepčné a územnoplánovacie dokumenty** obsahovať hodnotenie z hľadiska vplyvov na životné prostredie a podľa potreby aj s návrhom opatrení na zníženie nepriaznivých vplyvov (§35). Ide predovšetkým o rozvojové koncepcie v oblasti energetiky, priemyslu, dopravy, poľnohospodárstva, lesného a vodného hospodárstva, odpadového hospodárstva a cestovného ruchu; ďalej návrhy územnoplánovacej dokumentácie veľkého územného celku a sídelných útvarov vybraných miest, najmä centier oblastí, znečistených lokalít, a pod.

Spracovatelia týchto dokumentov sú povinní vhodným spôsobom informovať verejnosť o ich príprave a následne majú byť prerokované s ministerstvom.

Hodnotenie strategických rozvojových dokumentov si vyžaduje komplexnú úpravu, vrátane účinnejších práv verejnosti (z týchto dokumentov totiž vychádzajú jednotlivé zámery a projekty, ktoré sú posudzované v EIA). Takáto úprava však stále neexistuje.

V. MOŽNOSTI NÁPRAVY NEZÁKONNÉHO POSTUPU V EIA

Zákon EIA je v niektorých častiach až príliš pružný, ponecháva široké pole výkladu nejasných pojmov, a neobsahuje jasné sankcie za jeho porušenie. V prípade závažného porušenia povinností jednotlivých subjektov v procese sa však možno domáhať nápravy.

Najsilnejšie možnosti má občianske združenie, prípadne iné subjekty, ktoré sa stali účastníkom povoľovania stavby po procese EIA. Tí môžu v konaní (napr. územnom, stavebnom a pod.) **namietať**, že podklad rozhodnutia, ktorým je záverečné stanovisko EIA, nevychádza zo spoľahlivo zisteného stavu a rozhodnutie vydané na jeho základe by bolo v rozpore so správnym poriadkom.

Ak to ako účastníci namietali v konaní neúspešne, môžu sa proti rozhodnutiu **odvolať**, a to do 15 dní od doručenia rozhodnutia. To isté môžu urobiť aj vtedy, ak sa povoľujúci orgán v rozhodnutí nevysporiadal s podmienkami záverečného stanoviska.

V prípade, že ani odvolacie konanie neprinieslo nápravu, môžu podať účastníci konania **žalobu na súd** (do 2 mesiacov od právoplatnosti rozhodnutia o odvolaní), prípadne **podnet na prokuratúru**, podnet na **obnovu konania** alebo tzv. podnet na **preskúmanie rozhodnutia mimo odvolacieho konania**. V týchto prípadoch môže byť rozhodnutie zrušené

do troch rokov od právoplatnosti rozhodnutia, podrobnosti upravuje štvrtá časť správneho poriadku (§ 53-70).

Ak došlo chybným postupom ministerstva, obce alebo iných orgánov v procese k porušeniu ústavného práva občanov na včasné a úplné informácie o stave životného prostredia (čl. 45 ústavy SR), môžu sa obrátiť aj na ústavný súd¹.

V zložitejších prípadoch doporučujeme konzultovať výber opravného prostriedku s právnikom. Pri žalobe na súd a sťažnosti na Ústavný súd musí byť účastník zastúpený advokátom alebo komerčným právnikom.

VI. DÔVETOK K EFEKTÍVNEJ ÚČASTI VEREJNOSTI V EIA

Je dobré ak spoja svoje sily a schopnosti aktívni miestni ľudia, občania organizačne schopní, ktorí sa neboja vystupovať na verejnosti, vyjednávať a presadzovať svoje požiadavky. Dôležité je tiež získať na podporu svojho stanoviska miestne osobnosti, politikov, úrady... Všetky tieto úlohy lepšie zvládajú ľudia spoločne, pričom najefektívnejšou formou takejto spoločnej práce je **založenie občianskeho združenia**.

Spoločný postup občanov, prípadne založenie občianskeho združenia, má popri už spomenutých výhodách aj ďalšie:

- Verejnosť v mnohých posudzovacích procesoch intenzívne **informuje občanov**. Občianske združenia a iniciatívy vydávajú tematické informačné občasníky, zakladajú internetové stránky a diskusné fóra, publikujú prípadové štúdie z priebehu procesov, organizujú rôzne výstavy (napríklad výstava fotografií zo života obyvateľov v Slatinke), vznikajú archívy rôznych dokumentov, rozhodnutí, stanovísk či fotodokumentácie, obrazových alebo zvukových záznamov z verejných prerokovaní. Tieto informácie možno niekde šíriť aj prostredníctvom miestnych médií a efektívne tak komunikovať s obyvateľmi. Niekedy združenia a iniciatívy nahrádzajú málo efektívne miestne informačné systémy. Vydávajú a rozširujú pozvánky na verejné prerokovania, diskusie a podobne.
- Na aktívnu prácu verejnosti možno **získať prostriedky** z rôznych zdrojov, z príspevkov od členov a sympatizantov združenia, od podnikateľov, alebo aj z grantov rôznych nadácií. Pri získavaní prostriedkov býva úspešnejšie združenie (s riadnymi stanovami, jasnými a prehľadnými zásadami hospodárenia a so zodpovednosťou za nakladanie s prostriedkami), ako neformálni zástupcovia anonymnej verejnosti.
- Združenia môžu získať prostriedky aj na **odbornú oponentúru**, literatúru, preklady odborných zahraničných materiálov a štúdií, ktoré informujú o vplyvoch navrhovaných činností na zdravie ľudí alebo na životné prostredie. Môžu zaobstarať aj svoj vlastný oponentský posudok na správu o hodnotení alebo na posudok, ak boli tieto dokumenty vypracované v procese EIA neobjektívne.

¹ Možnosti verejnosti, ako sa domáhať spravodlivosti sú uvedené v analýze Zuzany Dlužošovej „EIA – ako ďalej“, ktorú nájdete na internetovej stránke : <http://www.cepa.sk>

- Združenie s riadnou právnou subjektivitou má lepšie možnosti, ako **čeliť** prípadným „**protiútokom**“ niektorých navrhovateľov. Aktivisti – oponenti, ohrozujúci realizáciu významných zámerov, môžu očakávať aj ohováranie, škandalizovanie, diskreditáciu vedúcich lídrov, či snahy „kúpiť si“ ich spoluprácu. Ak je to potrebné, môžu združenia pomôcť svojim členom zabezpečením odbornej alebo právnej pomoci. To isté platí aj pre prípady zneužívania moci a porušovania či obchádzania zákonov úradmi.
- Ďalší argument pre výhodnosť včasného sformovania do združenia je, že niekedy **trvá posudzovanie dlho**. Názorným príkladom je posudzovanie diaľnice v Považskej Bystrici, kde sa uskutočnilo niekoľko posudzovaní a proces trvá od r.1996 až dodnes. Združenie môže byť nástrojom, zabezpečujúcim kontinuitu občianskych aktivít. Zdlhavá EIA môže byť niekedy opodstatnená, ale býva aj jednou z metód navrhovateľa, ako znechutiť a odradiť verejnosť, ktorá nesúhlasí so zámerom. V združení sa môžu sformovať podmienky pre prácu aktívnej skupiny ľudí. Odchod niektorých jednotlivcov z verejnej aktivity (z rôznych, napríklad rodinných dôvodov) nemusí zapríčiniť koniec verejnej kontroly.

Pre miestnych aktivistov je prospešné, ak v tejto etape už majú nadviazané kontakty so skúsenými MVO, ktoré im môžu poradiť, poskytnúť odbornú literatúru, ale aj pomôcť rôznymi vzdelávacími podujatiami napr. tréningami komunikácie, vystupovania na verejnosti a pod.

Sprievodcu procesom založenia občianskeho združenia nájdete na <http://www.cepa.sk> v brožúre „Ako založiť občianske združenie“.

VII. ZÁVER

Pri dostatočnej mobilizácii verejnosti, využití všetkých právnych nástrojov a troche šťastia môže proces posudzovania vplyvov na životné prostredie pomôcť občanom pri rozhodovaní o činnostiach, ktoré ovplyvňujú kvalitu ich života. V súčasnosti platný zákon EIA má však veľmi ďaleko od dokonalosti. Takmer desaťročné skúsenosti odôvodňujú **prehodnotenie procesu EIA**, stanoveného dnešným zákonom a to aspoň v najdôležitejších bodoch, za ktoré považujeme napríklad

- odstránenie finančnej (existenčnej) závislosti expertov na investoroch
- posilnenie informovanosti verejnosti o zámere, o zmysle a krokoch procesu a význame pripomienok občanov
- odstránenie alebo zmiernenie podmienok pre založenie občianskeho združenia, ktoré dnes nedovoľujú založiť takéto združenia v menších obciach
- stanovenie kritérií pre rozhodovanie ministerstva o odpustení variantného riešenia či vypracovania správy o hodnotení. Je potrebná špecifikácia alebo aspoň základné kritériá pre aplikáciu pojmov „v odôvodnených prípadoch“, „spravidla“, „primerane“ a pod., ako aj posilnenie povinnosti ministerstva vysporiadať sa s pripomienkami a stanoviskami verejnosti v procese
- vytvorenie systému posudzovania rozvojových koncepcií (SEA).